

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

VAN M ve F TİPİ CEZA İNFAZ KURUMLARI
İNCELEME RAPORU

I-BASLANGIC

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23'üncü dönem 3'üncü yasama yılının 9 Nisan 2009 tarihli 24'üncü toplantısında aldığı kararla, Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, Kahramanmaraş Milletvekili Fatih ARIKAN, Kars Milletvekili Gürcan DAĞDAŞ ve Sivas Milletvekili Malik Ecdar ÖZDEMİR'den oluşan Alt Komisyonun, Muş, Van, Batman ve Gaziantep illerdeki ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunmasına karar vermiştir.

Anılan Alt Komisyon 20-21 Nisan 2009 tarihlerinde Van ilinde bulunan M ve F tipi Ceza İnfaz Kurumlarında inceleme ve görüşmelerde bulunmuştur. İncelemeye Çorum Milletvekili Murat YILDIRIM, Denizli Milletvekili Mithat EKİCİ, Kahramanmaraş Milletvekili Fatih ARIKAN ve Sivas Milletvekili Malik Ecdar ÖZDEMİR katılmış; Kars Milletvekili Gürcan DAĞDAŞ ise rahatsızlığı nedeniyle incelemeye katılamamıştır. Adalet Müfettişi Mecit GÜRSOY, Hâkim Dr. Mehmet Murat YARDIMCI ve Yasama Uzmanı Kenan ALTAŞ Komisyona eşlik etmiştir.

II. BAŞVURUCU

Komisyon, Alt Komisyonu yurtiçinde yapılan genel incelemeler bağlamında Van'da bulunan ceza infaz kurumlarında incelemede bulunması için görevlendirmiştir. Alt Komisyon, incelemelerinde, Van Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerden gelen şikâyet dilekçelerini de dikkate alarak incelemede bulunmuştur.

III. İNCELEMENİN AMACI

Bu incelemenin amacı, cezaevlerinde zaman zaman meydana geldiği ileri sürülen kötü muamelelerin tamamen ortadan kaldırılmasını sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunmak ile gerek fiziki koşulların insani yaşam şartlarına uygun olup olmadığını incelemek, gerekse Komisyonun görev alanına giren diğer insan hakları sorunlarına ilişkin değerlendirmeler yapmaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

IV. İNCELEMEDE UYGULANAN METOT

Alt Komisyon, Van M ve F Tipi Ceza İnfaz Kurumları hakkında inceleme yaparken, Cumhuriyet Başsavcısı, Ceza İnfaz Kurumlarından sorumlu Cumhuriyet Savcısı, Ceza İnfaz Kurumları yönetimi ile tutuklu ve hükümlülerle görüşmede bulunma, infaz kurumundan elde edilen yazılı bilgileri inceleme, kurum hakkında Komisyonunda bulunan dilekçeler ile konuya ilişkin mevzuat hükümlerini değerlendirme yöntemini benimsemiştir. Alt Komisyon, infaz kurumunda farklı suçlardan mahkûm ya da tutukluların barındırıldığı koşullarda ve hiçbir kurum görevlisi olmaksızın inceleme yapmıştır.

V. İNCELEMELER

VAN M TİPİ CEZA İNFAZ KURUMUNDA YAPILAN İNCELEMELER

Alt Komisyon, yukarıda ifade edilen karar gereğince 20 Nisan 2009 tarihinde Van M Tipi Ceza İnfaz Kurumunda incelemelerde bulunmuştur. Alt Komisyon, tutuklu ve hükümlüler, Ceza İnfaz Kurumu idarecileri, Cumhuriyet Başsavcısı, Ceza İnfaz Kurumu'ndan sorumlu Cumhuriyet Savcısı ve dış güvenlikten sorumlu Jandarma Komutanıyla görüşmede bulunmuştur.

Öncelikle belirtilmelidir ki, bahse konu Ceza İnfaz Kurumu her ne kadar M tipi olarak adlandırılrsa da M tipi yapısına sahip değildir. Nitekim ilk yapıldığında özel tip ceza infaz kurumu olarak adlandırılmıştır. Kurum oda sistemine sahip olmayıp koğuş sistemi ile hizmetine devam etmektedir.

Koğuşlar farklı tipte olup toplam 18 adet koğuş bulunmaktadır. Kurumun kapasitesi 375 kişidir. 2007 yılında bazı ranzalar üç kata dönüştürülmüş ve şartlar zorlanmak suretiyle kapasite 520 kişiye çıkarılmıştır. Nisan 2009 itibariyle kurum mevcudu ise 716 kişidir. Dolayısıyla kurumda normal kapasitenin iki katı kadar tutuklu ve hükümlü bulunmakta, bir koğuşta 60-70 kişi bir arada kalmaktadır. Kapasite fazlası barınmaya çözüm bulmak amacıyla 375 kişilik ek bina yapımına başlandığı öğrenilmiştir. İki bayan terör tutuklusunu dışındakilerin tümü adli suçlardan tutuklu-hükümlüden oluşmaktadır.

Kurumda bir müdür, dört ikinci müdür, iki idare memuru, iki öğretmen, bir dış hekimi, on iki infaz koruma baş memuru, yedi infaz koruma memuru ve diğer görevliler olmak

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

üzere toplam 137 personel bulunmaktadır. Doktor, psikolog ve sosyal çalışmacı kadroları ise münhaldır.

Tutuklu ve Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler ve Gözlemler

Öncelikle çocuk tutuklu ve hükümlülerin barındırıldığı koğuş incelenmiştir. 14 çocuğun bulunduğu koğuşun son derece küçük ve fiziksel olarak oldukça eski olduğu, yaşama alanının büyük bir kısmının ranza ile kaplı olması nedeniyle de hareket alanının çok sınırlı olduğu görülmüştür. 14 kişilik koğuşta dolap sayısı ise sadece dört olup, bir tuvalet bulunmaktadır. Kalabalık olmaları dolayısıyla içeride belirgin bir kokunun olduğu, havalandırmaya çıkışın bulunmadığı, diğer koğuştaki yetişkin tutuklu ve hükümlülerle bir arada havalandırmaya her gün kahvaltından sonra 30 dakika çıkılabildiği ifade edilmiştir. Koğuş sakinleri kurslardan faydalanamadıklarını dile getirmiş, idareden herhangi bir şikâyetlerinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan gözlemlere göre koğuştaki şartlar sağlıklı yaşam şartlarına uygun değildir.

Yetişkin erkek tutuklu-hükümlülerin bulunduğu koğuşlardan bazıları incelenmiştir. Koğuşlar birbirinden farklı yapıdadırlar. İncelenen koğuşlardan bazıları, kendi içlerinde iki ayrı büyük odadan oluşmaktadır. Her oda 20'şer kişi kapasiteli olmasına rağmen yaklaşık 40'ar kişi barınmaktadır. İki ayrı odadan oluşan koğuşta ortak olarak kullanılan iki tuvalet ve iki banyo ile bir mutfak bulunmaktadır. Koğuşlarda kapasitenin üzerinde barındırılan tutuklu-hükümlüler yer yataklarında yatmaktadırlar. İncelenen tüm erkek koğuşlarında kapasitenin üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırıldığı, koğuşların fiziksel yönden ve yapı itibarıyla sağlıklı yaşam şartlarına uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Yetişkin tutuklu ve hükümlülerin, idareden herhangi bir şikâyetlerinin bulunmadığı, şikâyetlerin jandarmanın uygulamalarına yönelik olduğu görülmüştür. Öncelikli olarak bu kişiler, mahkemeye intikallerinde ve sair sevklerde tuvalete kelepçeli götürülmekten şikâyetçi olmaktadır. Jandarmaya yönelik diğer şikâyetleri ise çıplak arama yapıldığına ilişkindir. Ayırım yapılmadan tüm tutuklu ve hükümlülerin doktor kontrolü olmaksızın çıplak arandıkları, “eğil, yan yat” denilerek kontrole tâbi tutulduklarını iddia edilmiştir. Alt Komisyon bu iddialar üzerine, bir koğuşta ayrı bir yerde, tutuklu ve hükümlülerle bire bir görüşerek infaz kurumuna ilk geldiklerinde ne şekilde arandıklarını sormuştur. Uyuşturucu suçundan tutuklu-hükümlü olan dışındakiler, kendilerinden kapalı bir kabinde iç çamaşır ve

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

çorap dışında bütün giysilerini çıkarmalarının istendiğini, zorlama yapılmadığını, “eğil, doğrul” gibi ifadeler kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Sadece uyuşturucu suçundan tutuklu/hükümlü olan bir kişi, kendisinden iç çamaşırını çıkarmasının istendiğini ancak, “eğil, doğrul” gibi ifadelerin kullanılmadığını ifade etmiştir. Daha sonra yetkililer ile yapılan görüşmede çıplak arama yapıldığı kesin bir dille reddedilmiş; tutuklu-hükümlülerin ilk girişte x-ray cihazından geçirildikleri, cihazın sinyal vermesi durumunda ayrı bir odada ilgilinin giysilerinin çıkarttırıldığı, yasadışı aramanın yapılmadığı, cihazların uyuşturucuya duyarlı olmadığı için sadece uyuşturucu suçundan gelenlerin arandığı, aramanın jandarma ve infaz koruma memurlarınca ortak yapıldığı, uygulamanın ‘Ceza İnfaz Kurumları Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük’ün 46’ncı maddesine uygun olarak yapıldığı ifade edilmiştir. Kurumdan sorumlu Cumhuriyet Savcısı da tutuklu-hükümlülerle yaptığı özel görüşmelerde kendisine bu yönde şikâyet gelmediğini belirtmiştir. Tutuklu ve hükümlüler, koğuşun elektrik faturası ile temizlik malzemelerini almak zorunda kalmaktan yakınmışlar; doktor olmaması nedeniyle tedavilerinin aksadığını ve ayrıca kuruma gelenlerin muayene edilmeden kuruma alınmasının muhtemel hastalıkların yayılmasına sebebiyet verilebileceğinden endişe ettiklerini ifade etmişlerdir. Nakillerde bir saatlik nakil mesafesinde bile kendilerinden yüklü miktarda (400 TL gibi) ücret istendiği iddia edilmiştir. Bir kişi de, Sinop’tan Van’a üç kişi nakledildiklerini ve kendilerinden 2.700 TL alındığını ifade etmiştir.

Bayan koğuşunda yapılan incelemelerde ise, koğuş sakinleri idareden kaynaklanan herhangi bir sıkıntılarının olmadığını dile getirmişlerdir. Yoğunluk bulunmamakla birlikte bu koğuşun da, fiziki yönden kötü bir durumda olduğu görülmüştür.

Yetkililer ile Yapılan Görüşme

Ceza İnfaz Kurumu yetkilileri karşılaştıkları en ciddi sorunu, kurumun kapasitesini çok fazla aşan sayıda tutuklu/hükümlü bulunması olarak göstermişler, özellikle CMK’nın 250. Maddesiyle kurulmuş özel yetkili mahkemelerden yoğun sevkler olduğunu ifade etmişlerdir.

Kurumdan sorumlu Cumhuriyet Savcısı, iddiaların aksine kendisinin 15 gün veya ayda bir tutuklu-hükümlülerle görüşmede bulunduğunu ifade etmiştir. Tedavilerin aksaması ile ilgili olarak, kadrolu doktor bulunmadığı, sağlık ocağından haftada bir doktorun geldiği, bunun da tedavi yönünden sıkıntıya sebep olduğu ifade edilmiştir. Eskiden iâşe bedelinin az olduğu, ancak bu meblağın 4 TL’ye yükseltilerek sıkıntının giderildiği dile getirilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

Kurumun kalabalık olması ve gelen ziyaretçi sayısının da çok olması nedeniyle ziyaretlerin güç koşullarda gerçekleştiği kabul edilmiştir.

Jandarma komutanı, hastaneye bazen az sayıda tutuklu-hükümlüyle gidildiğini, her birini tek tek muayeneye götürmek zorunda oldukları için ve hastanede özel oda bulunmaması nedeniyle biri muayene olurken diğerlerinin ring aracında beklemek zorunda kaldıklarını, bunun büyük zorluk olduğunu ifade etmiş; sorunun çözümü için hastanelerde hükümlü ve tutuklulara mahsus bekleme odası yapılması gerektiğini ve Sağlık Bakanlığı ile bu konuda bir protokol imzalanmasına ihtiyaç bulunduğunu belirtmiştir.

Kürtçe yayınlara izin verilip verilemediği konusunda kurum yetkilileri, mevzuat gereği serbestçe alınıp satılabilen Kürtçe yayınların terör örgütü PKK'nın yayınlarını içerip içermediğini bilmek amacıyla, tercüme edilerek kuruma girmesi gerektiğini; ancak tercüme ücretini talep edenlerin ödemek istememesi ve idarenin de bu yönde ödeneğinin olmaması nedeniyle Kürtçe yayınların verilemediğini beyan etmişlerdir.

Yöneticiler, kurum yapısının yetersiz olması, spor salonu ve tiyatro salonunun olmaması nedeniyle psiko-sosyal hizmetlerin tam anlamıyla sunulamadığını, ayrıca doktor, psikolog ve sosyal çalışmacının bulunmaması nedeniyle de ıslah yönünde verimli çalışmaların yapılamadığını belirtmişlerdir. Kurum yetkililerine göre fiziki yetersizlik de anılan tablonun oluşmasına neden olmaktadır. Ring araçlarının ihtiyaca cevap vermemesi ve jandarma personelinin yetersiz olması nedeniyle sevk hizmetlerinde aksamalar yaşandığı bilgisi verilmiştir.

Banyo amacıyla kullanılacak su haftanın iki günü verilmektedir. Kurumda tutuklu/hükümlülere yönelik çok sayıda eğitim faaliyeti düzenlenmektedir. Birinci kademe okuma-yazma kursları, ikinci kademe eğitim kurusu, açık ilköğretim okulu çalışmaları, açık öğretim fakültesi ve yüksek eğitim-öğretim çalışmaları, kültür dersleri, iş ve meslek eğitimi kursları, kütüphane çalışmaları, sosyal ve kültürel çalışmalar (belirli gün ve hafta programları, konferanslar, tiyatro, bilgi yarışmaları, halk oyunları, film gösterimleri, münazara, danışma ve rehberlik faaliyetleri) ile sportif faaliyetler (voleybol, masa tenisi, satranç) tertiplenmekte, sergiler açılmakta (tutuklu/hükümlülerce yapılan ürünler sergisi) ve şiir dinletileri yapılmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

Yetkililer tarafından ifade edilen çok önemli bir konu da, binanın depreme dayanıksız olması, kolon ve kirişlerde çatlakların bulunmasıdır. Van kentinin ciddi bir deprem kuşağı üzerinde bulunması tehlikeyi artırmaktadır. .

VAN F TİPİ CEZA İNFAZ KURUMUNDA YAPILAN İNCELEMELER

Alt Komisyon 20 Nisan 2009 tarihinde, Van M Tipi Ceza İnfaz Kurumunda yapılan incelemenin hemen ardından Van F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda da incelemelerde bulunmuştur.

Alınan bilgilere göre kurum kapasitesi 368 kişi olmasına rağmen, hali hazırda kapasite üzerinde mevcutlu bulunmamaktadır. Kalanların büyük bir kısmını terör örgütü PKK'ya üye olmaktan dolayı tutuklu/hükümlü bulunanlar oluşturmakta, ayrıca Hizbullah ve El Kaide terör örgütüne ilişkin tutuklu/hükümlüler ile uyuşturucu suçundan dolayı tutuklu-hükümlü olanlar da bulunmaktadır.

Kurumda bir müdür, dört adet ikinci müdür, iki öğretmen, bir psikolog, 116 erkek ve 7 bayan infaz koruma memuru ile diğer personel olmak üzere toplam 151 personel bulunmaktadır. İnfaz koruma memurlarının çok büyük bir çoğunluğu uzman çavuşluktan ayrılanlardan oluşmaktadır.

Ceza infaz kurumunda çeşitli atölyeler ve derslikler bulunmaktadır. Bunlarda mum yapımı atölyesi gezilmiştir.

Tutuklu ve Hükümlülerle Yapılan Görüşmeler ve Gözlemler

Tutuklu ve hükümlüler en çok ısınmanın yetersiz oluşundan yakınmaktadırlar. Üst üste giysi giyinmek zorunda kaldıklarını buna rağmen sadece iki battaniye verildiğini ifade etmişlerdir. Yemeklerin kalitesiz olduğu et yemeklerinin ise çok az çıktığı hususu en fazla şikâyet edilen diğer bir konu olmuştur. Doktorun olmadığı, kendilerini sağlık memurunun muayene ettiği, her ne şikâyeti olursa olsun ağrı kesici verildiği; kantinde limon gibi bazı temel gıdaların satılmadığı iddia edilmiştir. Diğer yandan anadillerinde gazete, dergi gibi yayınları takip edememelerine karşın, Kürtçe telefonla görüşme yapabildikleri öğrenilmiştir.

Tutuklu ve hükümlüler, ortak alana haftada 10 saat yerine 5-6 saat çıkarıldıklarını, PKK'lı tutuklu ve hükümlüler ise 6-7 aydır spor faaliyetine çıkarılmadıklarını ancak bunun yerine kütüphaneye götürüldüklerini, kütüphanede ise birbirleriyle konuşmalarına kesinlikle

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

izin verilmediğini, birbirlerine soru dâhi sormadıklarını iddia etmişlerdir. Uzman çavuşluktan nakil yoluyla gelen infaz koruma memurlarının kendilerini sürekli olarak tahrik ettiği, bu görevlilerin diğer memurlardan farklı yaklaştıkları dabu memurlar tarafından darp edilen arkadaşlarının olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca oda arkadaşlarıyla anlaşamadıkları için oda değişikliği taleplerinin reddedildiğini, bir kavga çıkana kadar odaların değiştirilmediğini dile getirmişlerdir.

Yetkililer ile Yapılan Görüşme

Kurum yetkilileri öncelikle, Kürtçe yayın verilebilmesi konusunda şimdiye kadar mevzuata uygun hareket ederek yayınların tercüme edilmek kaydıyla girişine izin verme yoluna gittiklerini, ancak tercüme edilemedikleri ve sakıncalı olup olmadığı bilinemediği için Kürtçe yayınların girişine izin verilemediğini, piyasadaki serbest olan Kürtçe yayınların girişi konusunda yasal imkân sağlamak için Adalet Bakanlığına yönetim olarak mevzuat değişikliği önerisi sunulduğunu ifade etmiştir.

Kurumdan sorumlu olan Cumhuriyet Savcısı periyodik olarak koşulları gezdiğini ifade etmiştir. İdare, keyfi disiplin cezası uygulanmasının mümkün olmadığını, cezaların infaz hâkimliği ve ağır ceza mahkemesinin kontrolünden geçtiğini belirtmiştir. Kütüphanede konuşmaya izin verilmemesiyle ilgili olarak, PKK'lı tutuklu-hükümlülerin kütüphaneyi örgütün sohbet alanına çevirdikleri ve gerçekten kitap okumak için kütüphanede bulunanları diğer kişileri engelledikleri için uyarıldıkları ifade edilmiştir.

Yemeklere ilişkin şikâyetle ilgili olarak, yemeklerin ihale usulü ile özel firmaya yaptırıldığı ve iâşe bedelinin 4 TL olduğu cevabı verilmiştir.

Isınma sorunun binadan kaynaklanan yalıtım eksikliği ile projenin eksik uygulanmasından kaynaklandığını, nitekim binayı yapan yüklenici firma ile davalı olduğu ifade edilmiştir.

Doktor ve sağlık memuru bulunmayışı nedeniyle ilaç dağıtımı, pansuman ve iğne yapılması işlerinin sağlık bilgisi olan personel tarafından, aşçı olmaması nedeniyle de yemeklerin iki infaz koruma memuru tarafından yapıldığı belirtilerek personel ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

VI. TAHLİL VE DEĞERLENDİRME

VAN M TİPİ CEZA İNFAZ KURUMU :

Ceza İnfaz Kurumlarının toplumun suçludan arındırılması, suçlunun cezalandırılması ve belli bir süreç sonunda ıslah edilerek topluma yeniden kazandırılması gibi işlevleri bulunmaktadır. Alt komisyonumuz tarafından ziyaret edilen Van M Tipi Ceza İnfaz Kurumunun fiziksel koşullar, personel durumu ve diğer faktörler dikkate alındığında oldukça kötü bir halde olduğu, bu şartlarda normal bir yaşam sürmenin bile mümkün olmadığı görülmüştür. Kurumun bu haliyle yukarıda sayılan üç fonksiyondan sadece ‘cezalandırma’ işlevini yerine getirebileceği, bununla birlikte cezalandırılacak kişilerin sadece tutuklu ve hükümlüler olmayacağı, bu kişiler için orada bulunan kurum görevlilerinin de bir nevi ‘cezalandırılma’ işlemine muhatap oldukları daha ilk bakışta anlaşılmaktadır. 350 kişilik kurum kapasitesinin, 2007 yılında şartların zorlanarak 520 kişiye çıkarılmasına rağmen şu an 716 kişinin kaldığı belirlenmiştir. 40 kişilik koğuşlarda 80 kişinin bulunması rakamsal olarak durumu ortaya koymakla birlikte, insani olarak da rahatsız edici görüntülerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Deprem bölgesi olan Van’da binanın yetersizliği yanında eskiliği ve bakımsızlığı da dikkat çekmiştir. Nitekim 2007 yılında bodrum katında gözlemlenen tahribatın ve deprem riskine karşılık kolonların güçlendirilmesi gerekliliğinin Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bildirilmesi üzerine ilgili genel müdürlük, kurumun depreme karşı mukavemetinin tespit edilmesi amacıyla ön inceleme yapılmasını istemiştir. Yapılan ön inceleme sonucu düzenlenen raporda; binanın 1998 yılından önce yapılmış olması sebebiyle 1998 yılında çıkarılan deprem Yönetmeliğindeki normlara uygun olmadığı, binanın betonunda segrasyon ve karbonlaşma olduğu, betonda yeterli vibrasyonun yapılmadığı, bu nedenle taşıyıcı elemanlarda ciddi taşıyıcı kapasite azalması olduğu, yine taşıyıcı elemanlarda korozyon olduğu, taşıyıcı elemanların beton kalitesinin yönetmelik standartlarından düşük olduğu, duvar kalınlıkları oldukça fazla olduğundan kolon ve kirişlere gelen yükün normal bir karkas binanın taşıyıcı elemanlarına gelen yüke göre oldukça fazla olduğu, binada hiçbir taşıyıcı elemanın donatısının yeni deprem yönetmeliğinin “Hemen kullanım performans düzeyi”ni sağlamaya uygun olmadığı belirtilmiş, sonuç olarakda incelenen yapının ceza infaz kurumu olması sebebiyle deprem esnasında tahliyesinin kolay olmayacağı bu nedenle de, deprem yönetmeliğine göre binaya

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

“Hemen kullanım performans düzeyi”ni sağlayacak şekilde takviye yapılması gerektiği, binanın bodrum katındaki kiriş ve kolonların kesitlerinin zayıf olması, taşıyıcı elemanlara gelen yüklerin normal yüklerden oldukça fazla, taşıyıcı donatıların yetersiz ve yüksek derecede korozyona uğraması nedeni ile takviyenin acilen yapılması gerektiği belirtilmiştir. Rapor Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bildirilmiş, genel müdürlük ise raporu incelemek üzere Adalet Bakanlığı Teknik İşler daire Başkanlığına iletmiştir. 2009 yılında da idare, kurumun incelenmesi için Bayındırlık ve İskân Müdürlüğünden talepte bulunmuş, ilgili müdürlük tarafından, bodrum katlardaki kolon ve kirişlerde çatlak ve dökülmelerin meydana geldiği ve betonun mukavemetinin zayıfladığının el ile bile tespit edilebilecek düzeyde olduğu, can ve mal güvenliği açısından gerekli işlemlerin ivedilikle yapılması gerektiği bildirilmiştir. Deprem bölgesinde olup içerisinde birçok insanın barındığı binada bu tür tespitlerin resmi ve yetkili kurumlar tarafından yapılmasına rağmen, halen kullanılıyor olması büyük bir tehlikeyide beraberinde getirmektedir. Tadilatı dahi kaldıramayacak nitelikte olan bu binanın zaman geçirmeksizin boşaltılması en sağlıklı yol olarak görülmektedir.

Çocuk tutuklu ve hükümlülerin de bu infaz kurumunda kalmak zorunda olmaları ise ayrı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Çocukların olumsuz şartlara mukavemetinin daha az olduğu bir gerçektir. Koğuşun son derece küçük, fiziksel olarak oldukça eski, alanının büyük bir kısmının ranza ile kaplı olduğu için de hareket alanı çok sınırlı olduğu görülmüştür. 14 kişilik koğuşta dolap sayısı ise sadece dört olup bir tuvalet bulunmaktadır. Kalabalık olmaları dolayısıyla koku olduğu, havalandırmaya çıkışın bulunmadığı, bundan dolayı da diğer koğuştaki yetişkin tutuklu-hükümlülerle bir arada havalandırmaya çıkmak zorunda oldukları Komisyon tarafından tespit edilmiştir. Onların bu şartlarda yaşaması infaz sisteminin sadece cezalandırmaya yönelik yüzü ile tanışmalarını sağlayacak, rehabilite edip topluma kazandırma ayağı ise boşlukta kalacaktır.

Ceza infaz kurumlarında sık rastlanan sorunlardan birisi de tutuklu ve hükümlülerin sağlık sorunlarıdır. Dayanağını insan haklarına ait belgelerden alan ve insan olmanın getirdiği doğal bir sonuç olan “hasta hakları” insan hakları kavramının sağlık alanındaki yansımasıdır ve göz ardı edilmemesi gereken bir kavramdır. Hasta haklarının en temel hedefi, sağlık hizmetlerinin herkes için eşit düzeyde ulaşılabilir olmasının ve sürekli kılınmasının sağlanmasıdır. Ceza infaz kurumlarının özgürlüğü kısıtlayıcı karakterinden kaynaklanan yapı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

bir kısım sorunları da beraberinde getirmektedir. Öncelikle, tıbbi etiğin temel ilkelerinden biri olan "özerkliğe saygı" ilkesinin yaşama geçirilmesinde bir takım imkânsızlıklar görülmektedir. Özerk birey olduğu varsayılarak işlediği suçtan ötürü cezalandırılan kişi, özerk eylemde bulunmaktan aldığı ceza süresince alıkonulmaktadır. Bu durum ise sağlık alanına, mahkûmun hekim seçme özgürlüğünün bulunmaması olarak yansımaktadır. Fakat incelenen ceza infaz kurumunda olduğu üzere doktor kadrosunun boş bulunması sağlık ve tedavi gibi en temel ihtiyacın eksik karşılanmasına sebebiyet vermektedir. Hastaneye sevk isteminin yerine getirilememesi, teknik donanım yetersizliği ve maddi olanakların sağlanmayışı nedeniyle tanı ve tedavi hizmetlerinin aksaması, gereksiz ve yanlış tedavi çok sık karşılaşılan şikâyetlerdendir. Kişinin hastaneye getirilmesinin değişik nedenleri olabilir, yeterli tanı ve tedavinin uygulanamamış olması bunlar arasında ilk akla gelenlerdir. Hastanede ortamında getirilen hükümlü ya da tutuklunun bir hasta olarak başvurduğu gözden ırak tutulmamalıdır. Muayene sırasında hastanın kelepçeleri açtırılmak suretiyle klinik özgürlük koşullarına ve hasta haklarına uygun bir ortam sağlanmalıdır. Muayene ortamında hasta ve hekimle sağlık personeli dışında kimse bulundurulmamalıdır. Hastaneye yatırma gerektiğinde, dış etkiye yer bırakılmaksızın tıbbi görüş ve tanı doğrultusunda davranılmalıdır. Tutuklu ve hükümlülerin kelepçelenmesi ve tıbbi girişimlerin bunların eşliğinde yapılması güvenlik elverdiği sürece engellenmelidir. Hasta odalarının güvenliğinden hekim ve sağlık kurumu sorumlu olmalı, odaların içinde jandarma ve infaz koruma memuru bulundurulmamalıdır. Bu konu ile bağlantılı diğer bir husus ise tutuklu ve hükümlülerin hastaneye sevkleri sırasında tedavi oluncaya kadar ring araçlarında bekletilmeleridir. Güvenlik ve fiziki imkânsızlık sebeplerine binaen başvuru bu uygulama yer yer katlanılması zor şartların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Birden fazla tutuklu ve hükümlünün sevk edildiği durumlarda, sağlık kurumunda hükümlü bekleme odasının bulunmaması durumunda hastalar ring aracında bekletilmektedirler. Araç içerisinde yeterli havalandırmadan yoksun olduğu düşünüldüğünde zaten rahatsız olan ilgili bir de kelepçeli olarak bekletildiğinde, süreç iyice katlanılmaz bir hal almakta, bu da tedavi için yola çıkan hükümlünün daha da rahatsızlanmasına sebebiyet vermektedir. Koşu sisteminin uygulandığı ve çok kalabalık kalındığı dikkate alındığında, toplu yaşamdan kaynaklanan bulaşıcı hastalıklara engel olmak adına, infaz kurumuna ilk girişlerde çok ciddi bir sağlık taraması yapılması önleyici tedbir açısından da önemlidir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 21/1 maddesi “Haklarında

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

kesinleşmiş hapis cezasını içeren mahkûmiyet ve ödenmeyen adlî para cezalarının hapse çevrilmesine ilişkin karar bulunanlar, Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emriyle ceza infaz kurumuna gönderilirler. Üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odalarına konulur ve *hekim muayenesinden sonra kuruma yerleştirme işlemleri yapılır.*” hükmünü içermektedir. Bu tür kalabalık ortamlı ceza infaz kurumlarında bu madde de belirtilen muayenenin çok ayrıntılı bir şekilde uygulanması gerekir.

İnfaz kurumunda görüşülen tutuklu ve hükümlülerden bir kısmı, hem kendilerinin hem de yakınlarının kuruma girişlerde yapılan aramalarda uygunsuz bazı uygulamalara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Komisyon bu iddia üzerine değişik koşullardaki tutuklu ve hükümlülerle bire bir görüşerek arama ile ilgili sıkıntılarının olup olmadığını sorması üzerine ise, aramanın yasal olarak yapıldığı beyan edilmiştir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun “Ziyaret ve görüşlerde uyulacak esaslar” başlığı altındaki 86/3. maddede “Kurum görevlileri ve dış güvenlik görevlileri dâhil olmak üzere, sıfat ve görevi ne olursa olsun, ceza infaz kurumlarına girenler duyarlı kapıdan geçmek zorundadır. Bu kişilerin üstleri metal dedektörle aranır; eşyaları x-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirilir, *ayrıca şüphe hâlinde elle aranır. Bu cihazların bulunmadığı yerlerde arama ve kontrol elle yapılır.*” ve 86/6 madde “Hükümlüler, odalarından çıkış ve dönüşlerinde ayrı yerlerde ve farklı memurlarca üst ve eşya aramasına tâbi tutulurlar.” hükümlerini getirmekte, aynı yasanın 86/7. maddesi de genel bir kural getirerek “Aramalarda insan onuruna saygı esastır.” demektedir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzükte de benzer düzenlemeler yapılmıştır. Burada tarama yapacak kişiye takdir hakkının bırakılmış olması uygulamada sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Şikâyete ve suiistimallere açık bu tür uygulamalarda kuralların mümkün olduğunca belirlenerek uygulayıcılara takdir hakkının bırakılmaması hem uygulayıcıları rahatlatacak hem de sızlanmaların önünü alacaktır. Kanunda geçen “şüphe hali” tamamen o an aramayı yapan kişinin algılaması ile ilgilidir. Bir durum bir kişi için şüphe hali olabiliyorken bir başkası için ise normal bir hal olabilmektedir. Aynı eylemde farklı uygulamalar ile karşılaşan tutuklu ve hükümlüler ile yakınları, yanlış değerlendirmeler içine girmekte, bazen de bu takdir hakkı görevliler tarafından kötüye kullanılabilir.

Komisyonun iletilen diğer sıkıntılardan birisi ise infaz kurumları arası nakillerde aşırı bir ücret alındığı yönündedir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ **İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı**

Kanunun 54. maddesi kendi isteği ile nakil şartlarını belirtmektedir. Bunlardan birisi de 54/b 'de belirtilen nakil giderlerini peşin ödemeleri şartıdır. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü'nün 165. maddesinde de benzer düzenleme getirilmiştir. Burada yapılması gereken hükümlülere çıkarılan faturanın ayrıntısının çıkarılarak, hangi kalemler için ne kadar ücret istendiğinin tebliği ve bu şekilde kişilerin nelere ücret ödeyecekleri hususunda bilgilendirilmesinin sağlanmasıdır. Her bir ödeme kaleminin yasal gerekçeleri ile ilgiliye sunulması, keyfi uygulama yapıldığına dair kanaatin oluşmasına engel olacaktır.

VAN F TİPİ CEZA İNFAZ KURUMU :

Burada karşılaşılan en yoğun şikâyet, kalınan ortamın soğuk olması ve yeterince ısınamamaktır. İnfaz kurumlarının yapımında buldukları yerin coğrafi ve iklimsel koşullarının dikkate alınarak tutuklu ve hükümlülere temin edilecek malzemelerin bu şartlara uygun olması gerekir. Bu bağlamda kışların çok soğuk geçtiği Van'da battaniye ile yakıt giderlerinin diğer iller ile aynı değil farklı olmasının gerektiği doğaldır. Yalıtımın daha itinalı yapılması da gözden kaçırılmaması gereken bir unsurdur. Bu fiziki yetersizlik yanında kantinde tutuklu ve hükümlülerin istediği çeşitlerin bulunmamasının yanında hep aynı yemeklerin çıkması da basit düzenlemeler ve uygulamalar ile düzeltilebilecek konulardır.

Görüşülen tutuklu ve hükümlülerden bir bölümü de, yasal olan yayınlara ulaşamadıklarını, bazı gazete ve dergi ile Kürtçe kitapları okuyamadıklarını belirtmişlerdir. Bu konu 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesinde;

“(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.” Şeklinde hüküm bulunmaktadır. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük’ün 87. maddesinde de benzer şekilde düzenleme yapılmıştır. Tüzüğe göre kurum güvenliğini tehlikeye düşürme kıstasına karar verecek olan Eğitim Kuruludur. Burada uygulamalardan kaynaklanan bazı sorunlar görülmektedir. Öncelikle “kurum güvenliğini tehlikeye düşürmek” tabiri soyut bir tabirdir ve uygulayıcılara göre farklılıklar arz etmektedir. Daha somut kriterler getirilerek idarenin takdir hakkının en aza indirilmesi sorunun çözümüne katkıda bulunacaktır. Mahkeme kararıyla yasaklanmayan tüm süreli-süresiz yayınların infaz kurumunda bulunanlar tarafından rahatlıkla okunabilmesi sağlanmalı ve bunun için de yasal düzenleme yapılmalıdır. Cumhuriyet savcılıkları ve mahkemeler tarafından sakıncalı görülmeyen yayınların eğitim kurulu tarafından yasaklanması için çok ciddi gerekçeler bulunması ve bu kararların istisnai olması gerekir.

Van F Tipi Ceza İnfaz Kurumunda görev yapan infaz koruma memurlarının neredeyse tamamının uzman çavuşluktan ayrılıp bu mesleğe geçtiği belirlenmiştir. İnsanların eski görevlerine göre değil yaptıkları işteki performansına göre değerlendirilmesi gerektiği şüphesizdir. Ancak, mevcut infaz kurumunda tutuklu ve hükümlü bulunan bir kısım kişilerin terör örgütü üyesi oldukları düşünüldüğünde durum biraz farklılık arz etmektedir. İnfaz koruma memurları hiçbir olumsuz eylemde bulunmasalar dâhi, tutuklu ve hükümlüler kendilerine kötü davranılacağı algısına kapılabilirler. Bu algının yanında gerçekten bu tür bir davranışa girebilecek memurlar da bulunabilir. Hem bu algıyı ortadan kaldırmak hem de olumsuz eylemlerin daha baştan önüne geçmek adına, uzman çavuşluktan ayrılarak infaz koruma memuru olanların terör suçlularının bulunmadığı bir ceza infaz kurumunda istihdam edilmelerinin düşünülmesi gerekir.

VII. SONUC

1.Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesinin çok üzerinde mevcudu bulunduğu, koğuş sisteminin uygulanıp 40 kişilik ortamlarda 80 kişinin kaldığı, fiziki şartlarının kötü ve yetersiz olmasının yanında deprem bölgesi olan Van’da gerekli yapı standartlarına uymayıp risk taşıdığı göz önüne alındığında, tutuklu ve hükümlülerin en kısa sürede başka bir yere nakilleri, binanın ise yıkılarak arazinin başka bir şekilde değerlendirilmesi, meydana gelecek

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

bir depremde olası can kayıplarının önlenmesi sonucunu doğuracaktır. Bu hem insani açıdan zorunludur, hem de ilgililerin sorumluluklarını ortadan kaldıran bir davranış şeklidir.

2. Genel fiziki şartların kötülüğü ve olumsuzluğu dikkate alınmakla birlikte, çocukların kaldığı koğuş şartları ve ortamının ivedilikle düzeltilmesi, çocukların tekrar topluma kazandırılması açısından göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur.

3. Gözaltı, tutukluluk ve hükümlülük durumları, insan hakları ve bunun sağlık alanındaki yansımaları olan hasta hakları ihlallerinin görülebileceği durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan haklarıyla ilgili belirgin kazanımların elde edildiği ülkemizde hasta haklarının da önemi kavranmalı, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış insanlar için de bu haklar alanında etkin çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu hususun insan haklarından ayrı düşünülemeyeceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda gerekli atamaların yapılarak boş kadroların doldurulması, burada görevlendirilecek hekimlerin yetki ve sorumlulukları ile yapacakları işin hassasiyeti konusunda ayrı ve süreklilik gösteren bir eğitime tabi tutulmaları, sağlık kurumlarının Ceza İnfaz Kurumu idaresinden müstakil olarak yapılandırılmaları sağlanmalıdır.

4. Hasta nakillerinde tutuklu ve hükümlülerin ring araçlarında kelepçeli olarak bekletilerek şikâyetlere sebebiyet vermemenin en etkin yolu nakillerin aza indirilmesidir. Bu da infaz kurumlarında sağlık ünitesi ile malzeme ve ekibin tam olması, tedavilerin mümkün olduğunca kurumda yapılmasını sağlayacak alt yapının oluşturulması ile mümkündür. Sağlık kuruluşlarında ise tutuklu ve hükümlüler için mutlak surette bekleme yerleri oluşturularak, hastaların olumsuz şartlar altında ring aracı içerisinde bekletilmesinin önüne geçilmeli, bu bekleme sırasında kelepçe takılması da, her zaman başvuru olan bir yol olmamalı, kişinin ve ortamın hassasiyetine göre uygulanması düşünülmelidir.

5. Koğuş sisteminin uygulanıp 80 kişinin kaldığı ortamlarda bulaşıcı hastalıkların önlenmesi açısından 5275 sayılı yasanın 21/1 maddesinde düzenlenen, girişlerdeki doktor muayenesine önem verilmesi gerekir.

6. Tutuklu ve hükümlülerin ceza infaz kurumlarına girişleri ile ziyaretçi aramalarında, yasa da belirtilen şüphe halinde elle arama yapılır ibaresinin çerçevesinin belirlenerek görevliye göre farklılık arz edebilecek uygulamaların önüne geçilmesi, yasa da belirtilen “Aramalarda insan onuruna saygı esastır.” ilkesi sadece aramalarda değil, tüm uygulamalarda hatırlanmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı

7. Nakiller sırasında hükümlülerin ödemek zorunda oldukları ücretin kalem kalem belirtilerek kendilerine bildirilmesi, keyfi uygulama yapıldığına dair söylentilerin engellenmesini sağlayacaktır.

8. Yöre ve iklim şartlarının gözetilerek infaz kurumunda kalan tutuklu ve hükümlülerin ihtiyaçlarının karşılanması, genel uygulamalar yerine yöresel uygulamalar yapılması, mahallinde düzeltilmesi mümkün olan sıkıntıların giderilerek şikâyetlere meydan verilmemesi sağlanmalıdır.

9. 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesi ile Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 87. maddesinde gerekli değişiklikler yapılarak, yasal olup yasaklanmamış ve hakkında toplatma kararı çıkarılmayan yayınların isteyen tutuklu ve hükümlüler tarafından temin edilerek okunmasının sağlanması, Ceza İnfaz Kurumuna girişi yasaklanacak yayınlar ile ilgili olarak da soyut değil, çok sıkı olmak koşuluyla somut kıstaslar getirilmesi gerekmektedir. Keyfi uygulamaların önüne geçmek ancak kural koymakla mümkün olmaktadır. Yasaklamak ise genel bir kural olmayıp ancak istisnai durumlarda başvuru olan bir yol olmalı ve çok haklı gerekçelere dayanmalıdır.

10. Uzman çavuşluktan ayrılarak infaz koruma memuru olan kişilerin terör suçlarının bulunduğu ceza infaz kurumları yerine diğer kurumlarda görevlendirilmeleri oluşması muhtemel bir kısım sıkıntıları önleyici nitelikte bir tedbir olacaktır.

Murat YILDIRIM

Çorum Milletvekili
Alt Komisyon Başkanı

Mithat EKİCİ

Denizli Milletvekili

Malik Ecdar ÖZDEMİR

Sivas Milletvekili

Fatih ARIKAN

Kahramanmaraş Milletvekili